

עיונים על העמוד מאת
הרה"ג ר' אהרן יואל סורשור שליט"א

דף ה' ע"א

הערות במחלוקת רב יוסף ואב"י במבוי יותר מכל שבא למעטו

מאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה. ופי' רש"י משום חודו החיצון יורד וסותם, ופי' זו הוי אליבא דמ"ד קורה משום מחיצה כדמבואר לקמן דף ח' ע"ב, וכתב התוס' דרש"י דייק מהסוגיא דהשתא היה ס"ל להגמ' דלכו"ע קורה משום מחיצה, וכתב המהרש"א דאף למ"ד משום מחיצה אכתי יכול לומר דהפסול למעלה מכל הוא משום היכר דעכ"פ בעינן היכר קצת וכמבואר בתוס' דף ה' ע"ב ד"ה ארבע אמות.

וכתב עוד התוס' דאף דסברי דקורה משום מחיצה מ"מ לא בעי ד' כיון דהוי דופן אלא שבא למעטו. אבל בתי' הגמ' דלכו"ע מותר להשתמש תחת הקורה ומ"ד ד' סבר קורה משום מחיצה אז ס"ל להש"ס דלמ"ד מחיצה באמת צריך ד', וצ"ב במאי פליגי הס"ד והמסקנא. וכתב הגאון יעקב דרש"י מבאר סברת המחלוקת במתק לשונו, דרש"י ד"ה מאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה פי' והלכך כיון דשיעור עשרים משום היכר הוא הרי יש היכר לעומד על אותו טפח שנגבה תחת הקורה, דהיינו להס"ד ס"ל דאף למ"ד קורה משום מחיצה הטעם שלמעלה מכל פסול הוא משום דאין כאן היכר, ולכן לא בעינן מיעוט של ד' דיש לנו מחיצה גמורה אלא שחסר היכר ובטפח סגי, משא"כ בהתירוץ כתב רש"י "ואמרו רבנן דבטפי מכל לא אמרינן יורד וסותם", דאין הטעם משום היכר אלא משום דבאמת יש חסרון בהסתימה והמחיצה כל שהוא למעלה מכל, [והבאנו לעיל דבר הריטב"א דף פ"ז דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ביותר מכל] וא"כ בעינן ד' דאין מחיצה אלא לד' וכדכתב רש"י.

ולבאר יותר קצת דהא דאין אומרים יורד וסותם טפי מכל אינו משום דאינו יורד יותר מכל דא"כ כל שיש היכר תחת לקורה הא יכול לירד ואין חסרון של אין מחיצה אלא לד' משום דאחר שירד הוי מחיצה לכל המבוי, אלא החסרון הוא דהדין מחיצה של יורד וסותם הוא משום דרואין אותו כמו מחיצה, ולמעלה מכל אינו נראה כמחיצה מחמת גובהו, ולכן כדי להיות מחיצות צריך ליראות כמחיצה כשיעור הגדרת מחיצה שהוא ד' טפחים, כן נראה פשוט.

ומאן דאמר ד' טפחים קסבר אסור להשתמש תחת הקורה. ועיין רשב"א וריטב"א וחי' הר"ן שהביאו הראב"ד דגרס להיפך דלמ"ד טפח אסור להשתמש תחת הקורה דכיון דלא הוי בכלל המבוי סגי לה בטפח, ומ"ד ד' סבר מותר להשתמש תחת הקורה דכיון שהוא בכלל המבוי בעינן שתהא ראוי להשתמש בו כעין מבוי.

ואיב"א דכו"ע קורה משום היכר וכו'. והק' הגאון יעקב דלמ"ד קורה משום היכר הא דמותר להשתמש תחת הקורה הוא משום דההיכר הוא לבני רה"ר כמבואר לקמן ח: והובא בתוס', וא"כ מה מועין המיעוט תחת הקורה הא אכתי אין היכר לבני רה"ר דלהם הוי יותר מכל. ותי' ע"פ דיוק ברש"י ד"ה לא דכו"ע "והרי יש כאן היכר בכניסתן כשמשמשין תחת הקורה, דהיינו שיש היכר לבני רה"ר מיד כשהם נכנסין מהרה"ר להמבוי, (ולעיל למ"ד קורה משום מחיצה פי' רש"י "הרי יש היכר לעומד על אותו טפח" ולא פי' בכניסתו, דלמ"ד משום מחיצה ההיכר הוא לבני המבוי ולא לבני רה"ר). ובזה מיושב הא דלמ"ד לא אמרינן היכר של מעלה כהיכר של מטה צריך ד' טפחים וקשה דכיון דסבר קורה משום היכר ומותר להשתמש תחת הקורה א"כ ס"ל היכירא לבר ומה מועיל ד' טפחים תוך המבוי, ובזה מיושב דכיון דההיכר הוא לבני רה"ר בכניסתם מועיל להם כשנכנסים לתוך המבוי.

ומר סבר לא אמרינן היכר של מעלה כהיכר של מטה. וביאר הגאון יעקב דאף דהיכר של מעלה טפח מ"מ אותו טפח ניכר לכל המבוי, ואם הוא ניכר רק לטפח א' אין זה היכר עד שיהא ניכר למקום חשוב. והביא הירושלמי דכתב דמ"ד טפח כדי קורה ומ"ד ד' כדי מקום, וכתב הגאון יעקב שזהו הפי' היכר של מטה כהיכר של מעלה או לא אמרינן היכר של מעלה כהיכר של מטה.

עיונים על העמוד מאת
הרה"ג ר' אהרן יואל סורשור שליט"א

בסוגיית הגמ' בהיה פחות מי' טפחים וחקק בה להשלימה לי'

היה פחות מי' טפחים וכו'. ונחלקו הראשונים בביאור הגמ', דז"ל רש"י ד"ה רב יוסף דבעי לעיל טפח בעי ארבעה, דהתם דאיתיה לדופן ולמעוטי קאמת בהיכא בעלמא סגי, הכא דהשתא הוא דמשוי ליה דופן בין לרב יוסף בין לאביי בעינן דליתחזי האי דופן לשיעור הכשר אורך מבוי שלם וכו' עכ"ל. ולשון זה משמע דכל המבוי הוא למעלה מי' רק מקום הקורה הוא למטה מי', ואעפ"כ מיחשב שאין לה דופן בפתחו וצריך ליתחזי דופן כשיעור הכשר מבוי שלם, וכן מבואר בהרשב"א בעבודת הקדש (שער א' אות ג') שמיירי במבוי רגיל רק שהניח את הקורה למטה מי' טפחים. אבל הריטב"א הביא הרש"י בשינוי לשון וז"ל דהכא אין לזו גובה מבוי ולא גובה דפנות והשתא משוינן מבוי ודפנות בחקק זה צריך לעשות בו כשיעור אורך מבוי. ומהריטב"א משמע דהגמ' מיירי דכל כותלי המבוי הם פחותים מי' וכן נקטו האחרונים (האבן העוזר והבית מאיר והגאון יעקב והגר"ז ומ"ב סי' שס"ג ס"ק פ"ח).

והק' האחרונים דאם כל המבוי הוא פחות מי' מהנהי שיחקוק שיעור של ד' אמות הא מ"מ שאר המבוי אין לה מחיצות כלל, תי' האבן העוזר (סי' שס"ג סעיף כ"ו הובא במ"ב שם בשעה"צ אות נ"ט) דמיירי שקרקע המבוי הוי גבוה מקרקע רה"ר, ולכן אף שמחיצות המבוי אינם י' מ"מ יש כאן גידוד וקיי"ל גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפים, אבל כל זה הוא רק לעשותו רה"י אבל למיהוי מבוי אז בעינן שהמחיצה יהיו ניכרות תוך המבוי. והשו"ע הרב כתב דמחיצות המבוי אינם י' אבל מחיצות הבתים והחצירות שסביבות המבוי הוי י' והוי רה"י על ידן ומ"מ אינו נותר בלחי וקורה משום דאין לה מחיצות מבוי וכן הוא בפסקי הרי"ד.

אבל הבית מאיר (ס' שמ"ה, סעיף ט"ו) כתב דזה תלוי במח' ראשונים מס' שבת גבי בית שגבוה י' ואין תוכו י' וחקק בו להשלימו לי' דאיתא שם דנעשה כל הבית רה"י משום חורי רה"י, דרוב ראשונים כתבו לחלק בין שבת לסוכה דרק סוכה בעי שהחקק יהיה תוך ג' אבל שבת לא בעינן זה כלל, והרא"ש והתו"ם כתבו דהא דלא בעינן שיהא תוך ג' הוא משום דמחיצות החיצוניות הוי י', ולכן לפי תוס' ושאר הראשונים מהני החקק אף בלא מחיצות החיצונות ונעשה כל המבוי רה"י מדין חורי רה"י. ובדעת האבן העוזר דלא ס"ל כן אולי דס"ל כהרא"ש דאם אין המחיצות חיצונות גבוהים י' לא מהני, אבל מלשונו משמע דאף אם המחיצות מצטרפות מ"מ אסור משום דשאר המבוי הוי פרוץ במלואו להרה"ר או הכרמלית שחוץ למבוי והחקק הוא פרוץ במלואו לשאר המבוי, וצ"ל דלא דמי לבית או משום דרק בבית נחשב חורי רה"י אבל במבוי א"א להחשיב כל המבוי חורי של החקק, או דאף בחורי רה"י יש חסרון של פרוץ במלואו למקום האסור לו ובית שאני דאינו פרוץ משום המחיצות.

וכתב הגאון יעקב דלדעת הריטב"א אם מחיצות המבוי י' ורק הקורה נמוך א"צ ד' אמות אלא סגי בטפח לרב יוסף וד' טפחים לאביי וכמו למעלה מל', אבל כתב דיתכן דהכא לכו"ע צריך ד' טפחים דכיון דלא הוי י' זה הוי חסרון בעצם שיעור הפתח, אבל מ"מ בד' טפחים סגי. אבל להרשב"א אף אם מחיצות המבוי י' והקורה נמוך מי' צריך ד' אמות וכתב דצ"ע למה. וכוונתו להקשות דלמה יהיה גרוע פחות מי' מלמעלה מל', וחזינן דאף אם יש חסרון מחיצה בלמעלה מל' מ"מ בד' טפחים סגי דהוי שיעור מחיצה, ולכאוי יש ליישב דאף אם למעלה מל' הוי חסרון מחיצה מ"מ זהו חסרון צדדי דחסר תנאי המחיצה, משא"כ למטה מי' אין זה מחיצה כלל ולכן בעינן השיעור לכל שיעור מבוי ויש להעמיס זה בכוונת רש"י, אבל לכאוי קשה דבאמת פסקינן דקורה משום היכר ולא בעינן מחיצה ברוח רביעית כלל ובשלמא להרמב"ם דכתב "ותחשב אותו לחי או אותו קורה כאילו סתם רוח רביעית" ניחא דאף דקורה משום היכר מ"מ היתרו הוא משום דנחשב מחיצה וכדכתבנו לעיל ג' ע"ב, אבל להרשב"א דכתב דבעינן היכר בעלמא וכן רש"י לעיל משמע כן א"כ מה צריך מחיצה כלל, וצ"ע.